

Ивана Јаношевић

Библиотека „Влада Аксентијевић“, Обреновац

ЗАВИЧАЈНА ЗБИРКА АУДИО-ВИЗУЛЕНЕ ГРАЂЕ БИБЛИОТЕКЕ „ВЛАДА АКСЕНТИЈЕВИЋ“, ОБРЕНОВАЦ

Сажетак

Библиотека у Обреновцу, у оквиру свог завичајног фонда, чува као засебну целину и аудио-визуелну грађу са завичајном тематиком. Потреба за формирањем посебне збирке, као и начини њеног формирања, набавке, обраде, чувања, дигитализације, физичке и правне заштите грађе, теме су овог рада. Од превасходне намере да се оваква врсте грађа набави, где год да се она налази, успостављена је сарадња са локалном телевизијом РТВ Студио МАГ и *Филмским новостима*, као и са ауторима филмова окупљеним око некадашњег Фото-кино клуба у Обреновцу. Значај грађе из ове збирке је изузетан јер истиче оно по чему је Обреновац као завичајна целина особит, препознатљив и посебан. Рад истиче и искуства наше Библиотеке у погледу коришћења и представљања ове грађе. Подстицај и заједничко настојање Библиотеке и локалне телевизије да се кроз докуменатарни серијал прикажу поједини сегменти живота завичајне средине, резултирао је, до сада, с више од педесет снимљених телевизијских емисија. Поред тога, Библиотека је и аутор три кратка филма, настала с намером да се документовано, сведочењима и кроз истраживачки рад представе поједине целине завичајног наслеђа. Предстојеће активности на даљем богаћењу ове збирке односе се на набавку грађе из Програмског архива Јавног сервиса.

Кључне речи: завичајна збирка, завичајна баштина, аудио-визуелна грађа, заштита, видови презентовања

Библиотека у Обреновцу, будући да је једина установа културе у општини, с посебном пажњом води свој завичајни фонд, настојећи да преко њега пружи увид у историјско богатство културног стваралаштва, као и свеукупног развитака завичаја, дакле, да овај фонд буде трезор завичајне културне баштине. Поред писане грађе о Обреновцу, као и дела завичајних аутора, фонд чини и бројна и разноврсна некњижна грађа. С годинама је значајно увећавана примерцима набављеним из приватних, као и колекција бројних музеја, архива и библиотека. Значајни пројекти дигитализације допринели су да се применом нових могућности грађа презентује и чува. Завичајна некњижна грађа издвојена је у више посебних, мањих целина: збирке разгледница, фотографија, плаката, каталога, картографске грађе...

ЗАВИЧАЈНИ ФОНД БИБЛИОТЕКЕ

Завичајни фонд обреновачке библиотеке формиран је 1975. године, и то само од монографских публикација. Тек од 2000. године се чине значајнији кораци на набавци завичајне грађе, прикупљању података о оној за коју се раније није знало и организују програми који су усмерени ка истраживању, попуњавању и приказивању појединих целина завичајне баштине. Завичајна грађа се засебно инвентарише тек од 2007. године, када су уведене „завичајне“ инвентарне књиге за монографске публикације и периодику. Добро уређен, адекватно смештен, инвентарисан и каталожки обрађен, завичајни фонд сада пружа увид у историјско богатство културног стваралаштва, као и свеукупног развитака завичаја. Прикупљена грађа приказује природна богатства, историјски, привредни и друштвени развој, социјалну и политичку структуру, културну историју, традицију и обичаје, уметничко стваралаштво, знамените грађане, као и друге области и тематске целине о Обреновцу и околини. Захваљујући преданом вишегодишњем раду, пронађена је и прикупљена и грађа завичајног карактера из других библиотека, архива и музеја: Архива Ваљева, Историјског архива Београда, Архива Србије, Архива Југославије, Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске, Библиотеке Српске академије наука и уметности, Библиотеке Народне скупштине Републике Србије, библиотека у Ваљеву, Шапцу и Београду, Историјског музеја Србије, Железничког музеја, Војног музеја, Музеја ППТ-а, Позоришног музеја Србије и других.

Успостављањем сарадње и партнерског односа са овим институцијама и установама, завичајни фонд је постао богатији за недостајућу грађу, али и ону за коју се сазнало током истраживања. Постојеће целине су вишеструко увећане, а неке оформљене (попут богате збирке фотографија из, углавном, приватних колекција). Данас збирка обухвата око 700 монографија, готово комплетну збирку завичајне периодике, више од 4000 фотографија, разгледница, плаката, картографске и других врста библиотечке грађе. Израђено

је и десетак завичајних библиографија, док су у изради и неке нове. У оквиру програмске делатности редовно се одржавају различита дешавања која презентују завичајну баштину и тако утичу да се интересовање и сазнања о њој развијају. И издавачка делатност Библиотеке углавном је усмерена на објављивање публикација завичајног карактера. Сви наведени сегменти рада међусобно се прожимају и допуњују. Дигитализација је, почев од 2011. године, отворила ново поље деловања: од дигиталне збирке докторских дисертација Обреновчана (пројекат реализован у сарадњи са Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић“), преко Дигитализације завичајне периодике (пројекат остварен у сарадњи са Народном библиотеком Србије) до Дигиталне колекције завичајне баштине Обреновца¹ која је круна свих досадашњих пројеката дигитализације. Значајан део збирке је нашао своје место у Дигиталној колекцији, и то у оквиру целина (категирија): књиге, периодика, разгледнице, плакати, фотографије, каталози, картографска грађа, библиографије. Сви садржаји се могу претражити по тематској (предметној) и хронолошкој одредници. Постојећа колекција се допуњава новим садржајима, а планирано је и увођење нових категорија (аудио-визуелна грађа). Све досадашње пројекте дигитализације завичајне грађе подржало је Министарство културе и информисања Републике Србије, као и пројекат „Обреновац у фокусу штампе“, који даје преглед и приказ новинских чланака са завичајном тематиком, објављених у периодици која је излазила ван територија завичаја.

ФОРМИРАЊЕ ЗБИРКЕ ЗАВИЧАЈНЕ АУДИО-ВИЗУЕЛНЕ ГРАЂЕ

У оквиру завичајног фонда, чува се, као засебна целина и аудио-визуелна грађа. Потреба за формирањем овакве посебне збирке резултат је наших настојања да је на једном месту окупимо, каталогски обрадимо, чувамо и учинимо доступном. Формирању је претходило истраживање, како би се утврдили обим грађе, место где се она налази или чува и начини њене набавке. Испоставило се да је једнаки изазов био доћи до грађе која се налази у Обреновцу, као и оне сачуване ван територија завичаја. Истраживања су, пре свега, била усмерена према локалној телевизији и ауторима филмова окупљеним око некадашњег Фото-кино клуба у Обреновцу, али и према приватним колекцијама. Резултати су показали да постоји значајан обим грађе, чак и већи него што смо у почетку могли и да очекујемо. Ради боље прегледности, а и даљег смештаја, чувања и коришћења, издвојили смо неколико целина:

1. Филмови настали за потребе програма Библиотеке
2. Филмови Фото-кино клуба „Обреновац“
3. Одабране документарне емисије РТВ Студио Маг – Обреновац
4. Филмови завичајних аутора

---

1 http://www.bibliotekaobrenovac.org/digitalna_kolekcija.php

5. Грађа из архива *Филмских новости*
6. Грађа из Програмског архива РТС-а
7. Грађа из приватних колекција Обреновчана.

ФИЛМОВИ НАСТАЛИ ЗА ПОТРЕБЕ ПРОГРАМА БИБЛИОТЕКЕ

Посебно место у збирци чине филмови настали за потребе програма Библиотеке. Реч је, пре свега, о грађи припремљеној за програме који су одржани у оквиру манифестација Ноћ музеја и Дани европске баштине. Будући да су обрађене теме за ове програме увек биле омеђене завичајном тематиком, желели смо да на један другачији начин презентујемо резултате наших сазнања и проучавања доступних извора, а грађу из нашег завичајног фонда учинимо видљивијом. Тако су у сарадњи са локалном телевизијом РТВ Студио МАГ – Обреновац настали филмови: *Обреновац усред века* (који приказује живот у Обреновцу педесетих и шездесетих година 20. века), *Тако смо се играли* (о одрастању у Обреновцу) и *Појава и развој индустрије на територији Обреновца*. Ту су и кратки филмови настали за програме које је библиотека у сарадњи са обреновачким Поетским театром приредила у оквиру серијала „Стазе ничу и не затиру се“, а у знак сећања на значајне личности културног живота Обреновца. До сада су приређена три програма, који су и у целини снимани, те су део ове збирке. Овај начин презентовања завичајне грађе представљао је изазов јер у једној другачијој форми, кроз коришћење различитих врста грађе (текст, слику, сведочења и музику) приказује поједине теме. Искуства која смо стицали у прикупљању и поступку прављења ових филмова, показала су нам да разноврсне изворе и грађу које поседујемо у завичајном фонду можемо да користимо као предложак, и тако „оживимо“ одређене историјске периоде, пренесемо дух времена... Био је то и начин да укажемо, подсетимо, проширимо или пружимо сазнања о оном што чини део идентитета завичаја.

Овакав начин представља пример и како библиотеке могу бити креатори нових садржаја у форми аудио-визуелних записа, базираних на грађи из збирки својих завичајних фондова. Богатство завичајних фондова, сарадња са локалним институцијама, предузећима, организацијама, удружењима и ствараоцима пружају могућности да се истраже и представе различите теме, личности, догађаји или периоди из завичајне историје.

ЗБИРКА ФИЛМОВА ФОТО-КИНО КЛУБА „ОБРЕНОВАЦ“

Фото-кино клуб „Обреновац“ је основан почетком шездесетих година прошлог века на иницијативу Већа народне технике, при Културно-просветној заједници Обреновца. Циљ клуба је био да се заинтересовани полазници упознају са историјом филма и фотографије, али и да стекну теоријска и

практична знања за израду фотографија, снимање и монтирање краткометражних документарних и играних филмова. Чланови некадашњег Клуба сачували су свих девет филмова, који су снимани на траци од 8 mm. То су:

- *Љуби ме* Бранке Бундаловић
- *Туђ, О идиоту по Достојевском, Алабама, О злочину и казни по роману и Горе-доле* Зорана Торме
- *Велики каламбур и Тестија на сунцу* Зорана Стаменића
- *Река у опадању* Косте Лозанића

Посебно је интересантан кратки играни филм *Тестија на сунцу* Зорана Стаменића (рађен по приповеци Радослава Сандића, завичајног аутора) који је 1975. године сниман и премијерно приказан у Библиотеци.

Сви филмови су са траке пребачени у дигитални формат. Библиотека их је добила као поклон 2012. године, приликом поновног приказивања обреновачкој публици.

ОДАБРАНЕ ДОКУМЕНТАРНЕ ЕМИСИЈЕ РТВ „СТУДИО МАГ“ - ОБРЕНОВАЦ

Колекцију „Било једном у Обреновцу“ чине истоимене документарне емисије из продукције РТВ Студио МАГ. Овај серијал представља својеврстан документ о историји Обреновца, догађајима и људима, базиран на историјским и архивским подацима који су проткани причом и сведочењима наших најстаријих суграђана. Започет је 2007. године, када су филмови приказивани једном недељно у премијерном и репризном термину. У досадашњој продукцији припремљено је око 150 емисија. Од 2012. године, овај серијал је замењен другим – „Моја генерација“, који је фокусиран на период од шездесетих година до данас. Значај ових документарних записа је вишеструк, посебно због чињенице да представља видео-документ који своје место има и у оквиру завичајног фонда Библиотеке, почетне станице у настанку сваке емисије. У планирању и реализацији, Библиотека је била редован сарадник. Велику помоћ у реализацији емисија пружили су и чланови обреновачких породица који у својим приватним колекцијама чувају богату докуменатацију, као и бројни саговорници који су сведочењима значајно допринели представљању сваке одабране теме. Међу њима су професори, лекари, трговци, занатлије...

Емисије осветљавају бројне историјске, друштвене, културне и спортске догађаје, представљају индустријско наслеђе, знамените суграђане, описују велике поплаве у Обреновцу, прве мото трке, првомајске уранке, слетове и култна места попут Соколског дома, Хотела Антоновић, Аласке колибе, старе градске чаршије, занатлије, трговце, музичаре...

На иницијативу Библиотеке, ова грађа ће у целини бити уступљена управо њој. Копије свих емисија ће се чувати на DVD-овима.

ФИЛМОВИ ЗАВИЧАЈНИХ АУТОРА

У завичајној аудио-визуелној збирци своје место има и грађа завичајних аутора. На основу истраживања њиховог стваралаштва утврђени су обим и врста грађе. Такође је извршена провера да ли се она може набавити, на који начин и у ком формату. Издвојени су следећи аутори и грађа:

- Милан Пеца Николић (Обреновац, 1957) је режисер и сценариста. Аутор је експерименталног филма *Селфи* и косценариста играних филмова *Тајванска канаста* (1985) и *Вариола вера* (1982).
- Драган Алексић (Обреновац, 1949 – Београд, 2016) аутор је сценарија и редитељ тв серије *У сазвежђу белог дуда* од 7 епизода из 1989. године, из продукције Телевизије Београд. Серија је у целини снимана у Обреновцу, уз учешће глумца аматера и бројних статиста, а доноси причу о ауторовом детињству у Обреновцу. Све епизоде су објављене на видео касетама које Библиотека поседује, те је потребно да се записи пребаце у дигитализован облик.
- Владимир Андрић (Обреновац, 1944) је значајан завичајни аутор, писац бројних књига за децу, драматург, редитељ и уредник дечјег програма Радио-телевизије Србије. За завичајну збирку аудио-визуелне грађе посебно је значајна набавка серија за децу које потписује као сценариста и редитељ.
- Краткометражна играно-луткарска серија *Лаку ноћ децо* која је емитована у периоду од 1989. до 1996. године. Све епизоде серије објављене су на два DVD-а, већ набављена за завичајни фонд Библиотеке.
- Серија *Пустолов* са готово 400 полчасовних епизода које су емитоване од 1996. до 2003. године. По објављивању ове серије, планира се набавка за завичајни фонд Библиотеке.

Предраг Вукосављевић је аутор филма из 2014. године *Обреновац 1003: обични људи у необично време* који је сниман у данима када је Обреновац био поплављен и првим данима потом. Ово је филм о патњи и солидарности обичних људи, спасавању, суочавању са последицама, животу у граду после катастрофе. Прво приказивање било је огранизовано у Библиотеци у Обреновцу, када је и један примерак филма на DVD-у поклоњен за завичајни фонд. Вукосављевић је и модератор филмске радионице у Основној школи „Посавски партизани“ у Обреновцу. Ова секција подстиче нове идеје, креативност и способност полазника за бољи уметнички израз како би својим видео снимцима утиснули посебан, освежавајућ изглед. Спознавајући мале али важне

технике мајстора филма, стичу знања која би им у будућности, свакако, била од користи кроз адекватно школовање ка професионалном или индивидуалном опредељењу. Полазници ове школе су аутори филмова: *Ми волимо филм*², *Моћ воде*³, *Посавци чаробна школа*⁴, *Буђење*, *Деца с милим богом* (документарно-играни филм), *Порука*⁵, *Крв живот значи*⁶, *Нови свет*⁷, који су за њих и награђени на фестивалима.

ЗБИРКА ГРАЂЕ ФИЛМСКИХ НОВОСТИ

Током прошле и ове године Библиотека је успоставила сарадњу са *Филмским новостима*, које у својој богатој архиви имају филмске записе о друштвеном, привредном, културном и спортском животу у нашој земљи у послератном периоду. Увидом у архиву, утврђено је да постоји укупно деветнаест филмских записа са завичајном тематиком, насталих у периоду од 1946. до 1988. године. То је грађа која је снимана за потребе филмских журнала, али и два дужа документарна филма. Занимљиво је истаћи да смо у локалним новинама *Информације* из октобра 1988. наишли на чланак о одржаној премијери документарног филма *Обреновац између два века* из продукције *Филмских новости* у режији Милорада Димитријевића. Трагајући за овим полчасовним филмом, сазнали смо да у архиви *Филмских новости* постоје и други записи. Протоколом о сарадњи дефинисано је преузимање грађе у дигиталном формату, а регулисано је и уступање права њеног коришћења.

ГРАЂА ИЗ ПРОГРАМСКОГ АРХИВА РТС-А

У реализацији је набавка грађе завичајног карактера која се налази у Програмском архиву РТС-а. Према доступној евиденцији, извршен је избор емисија које су у целини посвећене различитим догађајима или ствараоцима за територије завичаја.

ГРАЂА ИЗ ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦИЈА ОБРЕНОВЧАНА

Из приватних колекција наших суграђана набављени су видео записи представа обреновачког Малог аматерског театра и Поетског театра, као и програма који су током протеклих деценија одржавани у нашем граду поводом

- 2 <https://www.youtube.com/watch?v=89Vli6nbOmo>
- 3 <https://www.youtube.com/watch?v=HmLbP1NahYA>
- 4 https://www.youtube.com/watch?v=pw_NmLcOzWY
- 5 <https://www.youtube.com/watch?v=TkzNHqrNGfw>
- 6 <https://www.youtube.com/watch?v=1FL2Bf1IQfw>
- 7 <https://www.youtube.com/watch?v=eWvV19QS8W8>

значајних годишњица, јубилеја и манифестација. Уверени да наши суграђани поседују и друге сличне видео материјале који би обогатили завичајну аудио-визуелну збирку, упутили смо позив на сарадњу.

КАТАЛОШКА ОБРАДА ГРАЂЕ

Каталожку обраду свог библиотечког фонда, Библиотека врши у програму БИСИС4. Каталожки записи аудио-визуелне грађе садрже стандардизоване елементе описа за ову врсту грађе: податке о одговорности, одреднице, материјални опис и напомене, тј. податке о ауторима, години издавања, наслов, тематске, хронолошке и др. одреднице и имена људи који сведоче. Посебно је значајан опис садржаја, имена свих аутора, учесника који сведоче. Настојимо да материјални опис ове грађе буде што потпунији, како би се пружили одговори и на специфичне захтеве. Грађа је сигнирана са ЗАВ АВГ.

СМЕШТАЈ И ЧУВАЊЕ

Сва аудио-визуелна грађа у завичајном фонду чува се на дисковима (DVD). За сваки диск прави се омотница на којој су наведени подаци из каталожког описа, сигнатура, УДК број, предметне одреднице. Чува се у посебном ормару са фиокама, према колекцијама. Корисници је могу прегледати у Библиотеци, на рачунару за кориснике, у завичајном одељењу.

ПЛАНОВИ

У циљу даљег обогаћивања ове збирке потребно је успостављање сарадње и са другим имаоцима грађе која испуњава критеријуме завичајности.

Дигитална колекција наше библиотеке, уз постојеће колекције књига, периодике, фотографија, разгледница, плаката, библиографија треба да буде допуњена и овом грађом. Због тога је потребно регулисати сва питања уступања ауторских права.

Нови филмови са завичајном тематиком планирају се за потребе програмских активности Библиотеке.

Аудио-визуелна грађа завичајног карактера део је културног наслеђа и садржи бројне информације које је потребно сачувати за будуће коришћење. Она чува сећања на нека минута времена, подсећа или открива оно што можда није било познато и, свакако, учи оне који желе да о свом завичају сазнају нешто више. Наш задатак је да такву грађу пронађемо, чувамо и презентујемо. Каталожка обрада је детаљно описује. Популарисање грађе из завичај-

них фондова има вишеструки значај и за библиотеку и средину у којој се она налази, јер доприноси јачању интереса за родни крај, његову прошлост, садашњост и будућност. На тај начин библиотеке себе позиционирају као поуздане изворе за истраживања завичаја (посебно у срединама где су библиотеке једине установе културе). Библиотекари, будући да пружају информације, треба да настоје да их обезбеде и осигурају у форматима који највише одговарају разноврсним потребама, као и да их прилагоде разноврсним категоријама корисника.

Различите врсте завичајне грађе могу бити подстицај ка стварању неке нове грађе, у аудио-визуелној форми. Наша искуства сведоче да само богатство и разноврсност завичајне грађе, креативност и резултати истраживања доносе позитивне реакције корисника. Управо овакви формати на добар начин представљају завичајне фондове и значајне завичајне теме. Јер, слика говори више од хиљаду речи, а жива чак и више...

Литература

Вукићевић, Дејан. „Стандардизовање и систематизација аудиовизуелне грађе (са аспекта завичајних фондова)“. У Стандардизација и квалитет библиотечких услуга Зборник радова са међународне научне конференције одржане у Новом Саду, 4-5. новембра 2010, уредници Весна Ињац и Весна Црногорац, 195-208. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2011.

Кечина, Милета. „Телевизијски снимци у функцији очувања нематеријалне баштине“. Зборник радова са стручног скупа о нематеријалној баштини одржаног поводом Међународног дана музеја 8-9. маја 2004. Етнографски музеј, Београд, уредник Жана Гвозденовић, 63-66. Београд: Музејско друштво Србије, 2006.

Smernice za audiovizuelnu i multimedijalnu građu u bibliotekama i drugim institucijama, март 2004. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/80-sr.pdf> (преузето 30. 09. 2017).

Стојменовић, Драган. „Документарна вредност визуелних и аудио-визуелних извора у завичајним фондовима“. Бележница год. 4, бр. 6 (2002): 4-7.

„Упутства за аудиовизуелне и мултимедијалне материјале у библиотекама: нацрт, јуни 2003. године“. Годишњак Библиотеке Матице српске, 2003. (2004): 133-144.

Summary

Audio-Visual Materials in the „Vlada Aksentijevic“ Obrenovac Library’s Local Heritage Collection

Within its local heritage collection, the Library of Obrenovac treasures, as a separate entity, audio-visual materials with local heritage themes. The needs for the creation of this separate collection, as well as the methods of its creation, procurement of materials, accessioning and processing of materials, their custody, digitisation, and physical and legal protection, are the subjects of this paper. Since the initial intent to procure this kind of materials, wherever they may be, the Library of Obrenovac has established cooperation with the local TV network “RTV Studio MAG” and “Filmske Novosti”, as well as with the filmmakers gathered around the former Photo and cinema club of Obrenovac. The importance of audio-visual materials in this collection is remarkable, because it emphasizes that which makes Obrenovac distinctive, recognizable and unique as a local heritage entity. This paper also emphasizes the Library’s experiences concerning the usage and dissemination of this materials. Incentive and mutual endeavor of the Library and the local television network to broadcast certain segments of life in the local community, have resulted in more than fifty recorded television programmes so far. In addition, the Library is the author of three short documentaries, made with the intention to present – documentedly, with testimonies and through research work – certain entities of the local heritage. Upcoming activities concerning the further enrichment of this collection involve the acquisition of materials from Programme Archives of Radio Television of Serbia.

Keywords: local heritage collection, audio-visual materials, preservation, means of presentation